

ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการวัดยุคไทยแลนด์ ๔.๐

Leadership in Temple Management in Thailand 4.0

พระครูกิตติเชษฐาภิรม

Phrakrukittikhhamaphirom

นายสุภัทธชัย สีสะไบ

Mr. Suphattharachai Sisabai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: chay.jaa@hotmail.com

บทคัดย่อ

ไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นยุคที่ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มุ่งเน้นการพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการวัด เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคณะสงฆ์ไปในทิศทางที่ดีขึ้น บทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการวัด ประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ งานด้านการปกครองคณะสงฆ์ งานด้านการศาสนศึกษา งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ และงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยเจ้าอาวาสจะต้องนำคุณลักษณะของภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ได้แก่ คุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) คุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) คุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) และ คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) มาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการวัดให้เกิดประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และประชาชนโดยส่วนรวมต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารจัดการวัด, ไทยแลนด์ ๔.๐

Abstract

Thailand 4.0 is a rapidly changing country. Focus on the development of economic restructuring to "Value-Based Economy" or "Economy-driven Innovation". Leadership of the abbot plays a very important role in the temple management. It is an important mechanism to drive the Sangha in a better direction. The key functions in the management of measurement are 6 aspects which are administration, religious study, supportive study, Buddhism propagation, public utility, and public support. The Abbot will need to introduce the characteristics of leadership in the Thailand 4.0 include Conceptual Characteristics, Interpersonal Characteristics, Technical Characteristics, Personal Characteristics, Physical

Characteristics and Social Background Characteristics to integrate with the Temple management to benefit the Sangha and the Public on.

Keywords: Leadership, Temple Management, Thailand 4.0

บทนำ

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงประเทศสู่ยุค ไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม รวมทั้งเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้น เมื่อการพัฒนาประเทศ ปรับเปลี่ยนการขับเคลื่อนเช่นนี้ องค์กรที่ดำเนินงานในประเทศไทย ย่อมต้องมีการปรับเปลี่ยนองคาพยพให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาหลักของประเทศ “ภาวะผู้นำ” ของผู้บริหารองค์กร จึงต้องได้รับการส่งเสริมให้สอดคล้องกับยุค Thailand 4.0 ด้วย

“วัด” ถือเป็นองค์กรประเภทหนึ่งในประเทศไทย ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของประเทศเช่นเดียวกัน ดังนั้น วัดจึงต้องรับมือให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการ และภาวะผู้นำของผู้บริหารวัด “วัด” เป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครอง คณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัด ตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ ในการต่างๆ เองมิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนาแทน ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามความในมาตรา ๓๖ และเป็นผู้แทนวัดตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา ๔๕ แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่า ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งในการดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), ๒๕๔๐) เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะฉะนั้นหากวัดจะต้องเตรียมการอะไรเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องมีการเตรียมการเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี ๖ ประการด้วยกัน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

การบริหารจัดการวัด

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการวัดไว้ว่า การบริหารวัด หมายถึง การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล และแนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมการศาสนา, ๒๕๔๒) และพระธรรมกิตติวงศ์ ได้กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การจัดการงาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไขงาน (พระธรรมกิตติวงศ์, ๒๕๔๑) ส่วนพระเทพปริยัติสุธี กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินการบริหารและปกครอง ภิกษุสงฆ์ สามเณรและศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัดที่เอื้อต่อการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ชุมชน (พระเทพปริยัติสุธี, ๒๕๔๐) โดยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการวัด หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่ เพื่อดำเนินงานตามภารกิจ ๖ ประการ คือ การปกครอง การเผยแผ่ศาสนาธรรม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปอย่างราบรื่น เกิดความร่วมมือและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถอธิบายภารกิจแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๙)

๑. **การปกครอง** เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองควรดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช
๒. **การศาสนศึกษา** เป็นการส่งเสริมภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนสามัญ ซึ่งครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวงและเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น
๓. **การเผยแผ่** เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ รวมทั้งการจัดโครงการต่างๆ เช่น การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนหรือการจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้การเผยแผ่ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพุทธศักราช ๒๕๕๐
๔. **การสาธารณูปการ** เป็นการจัดการศาสนสมบัติของวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษาให้เป็นไปตามกฎหมาย พระธรรมวินัย หรือมติมหาเถรสมาคมโดยคำนึงถึงการสร้างสิ่งจำเป็นรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ สำหรับศาสนสมบัติกลาง เช่น ที่ดินและผลประโยชน์ วัดร้าง หรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง เป็นต้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงสุดดูแลรักษา
๕. **การศึกษาสงเคราะห์** เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนาเพื่อให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ ดังนี้

- การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณร และนักเรียนได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมประกอบด้วย โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์
  - การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติเช่น การสร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ และการให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กกำพร้า เป็นต้น
  - การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติเช่น การสอนธรรมศึกษาการสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลในการเผยแพร่ศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆ
  - การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา และมอบอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น รวมทั้งการที่เจ้าอาวาสได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษาหรือการดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน
๖. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัวหรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ภาวะผู้นำยุคไทยแลนด์ ๔.๐

ในยุคที่เรากำลังก้าวสู่ความเป็น ๔.๐ ที่องค์กรต่างๆจะต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบเดิมๆ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ Disrupt ที่ทำให้รูปแบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรแบบเดิมล้าสมัย ภายใต้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กร ผู้บริหารของแต่ละองค์กรควรจะได้รับพัฒนาเรื่องของภาวะผู้นำทั้งสิ้น แม้กระทั่งเจ้าอาวาสผู้ซึ่งเป็นผู้นำหรือผู้บริหารจัดการวัดก็จะต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องนี้เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (สาคร สุขศรีวงศ์, ๑๕๖)

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่ม บุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์การเป็นเป้าหมาย (เนตรนภา ห่างภัย, ออนไลน์)

จากความหมายของภาวะผู้นำที่กล่าวมาข้างต้น การจะทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำปรารถนา ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ คุณลักษณะของผู้นำที่จะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะ ๖ ประการดังต่อไปนี้ (ชัยศักดิ์ สุกระกาญจน์, ออนไลน์)

ประการที่ ๑ คุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) ซึ่งหมายความว่า ผู้นำต้องมีความฉลาดหลักแหลม คิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ เล็งเห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งกำหนดแนวทางตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในแบบโมเดลการพัฒนาประเทศแบบ ไทยแลนด์ ๔.๐ ความฉลาดหลักแหลมในอีกมิติของผู้นำยุค ๔.๐ คือ การมีความถ่อมตัวทางปัญญา (พสุ เดชะรินทร์, ๒๕๖๐) คือจะต้องมีความพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบัน ความรู้ ข้อมูลต่างๆ มีการแพร่กระจายไปอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ทุกๆ คนมีโอกาสนในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เท่ากันหมด อีกทั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ย่อมเป็นไปได้ที่คนที่เป็นผู้นำสามารถที่จะรู้หรือเรียนรู้ในทุกสิ่งได้อย่างรวดเร็วและมากกว่าคนอื่น ดังนั้นความถ่อมตัวทางปัญญานั้นคือการที่ผู้นำยอมรับว่าในหลายๆ เรื่องคนอื่นมีความรู้มากกว่าผู้นำ ดังนั้นผู้นำก็พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งรู้จักที่จะใช้ประโยชน์จากความรู้ของผู้อื่นเพื่อประโยชน์ขององค์กร ผู้นำในยุค ๔.๐ จะต้องยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเร็วเกินกว่าที่ผู้นำเพียงคนเดียวจะสามารถที่จะติดตามและเรียนรู้ทุกอย่างได้ทัน

ประการที่ ๒ คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) หมายถึง ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น มีทัศนคติเชิงบวก เป็นตัวอย่างที่ดีกับสังคม เนื่องจากในยุค ไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น เป็นยุคแห่งการใช้ความคิดสร้างสรรค์ สรรค์สร้างนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนาต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลและระหว่างองค์กรเป็นอย่างมาก

ประการที่ ๓ คุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) หมายถึง ผู้นำต้องมีความรู้ เข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงาน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น มีวิธีการถ่ายทอดและสอนงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

ประการที่ ๔ คุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ที่ส่งเสริมต่อการขับเคลื่อนในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เช่น ความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบสูง/มุ่งมั่นตั้งใจ มีความรอบคอบ/กระตือรือร้น และคุณลักษณะส่วนตัวที่สำคัญอีกประการคือ การปรับตัว ใหทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำจะได้รับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและยอมรับที่จะเปลี่ยนการตัดสินใจ จากข้อมูลใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่มองว่าเป็นจุดอ่อนหรือเรื่องน่าอายจึงกลายเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำยุค ๔.๐ (พสุ เดชะรินทร์, ๒๕๖๐)

ประการที่ ๕ คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) ซึ่งตามหลักการแล้ว หมายถึง อายุ ส่วนสูง พละกำลัง น้ำหนัก โหงวเฮ้ง อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้เขียนมองว่า เป็นส่วนสนับสนุนในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้นำแต่ละคนในการใช้ภาวะผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เสมือนคำกล่าวที่ว่า "บุคลิกภาพที่ดี ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ"

ประการที่ ๖ คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) เช่น ประวัติการศึกษาของผู้นำ ที่มีส่วนในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์กรได้ เนื่องจากการพัฒนา ไทยแลนด์ ๔.๐ ทำที่สุดแล้ว Startups ต่างๆ ที่อยู่ปลายน้ำ โดยใช้พลัง “ประชารัฐ” ในการขับเคลื่อน ซึ่งการขับเคลื่อนด้วยพลังประชารัฐ หมายถึง ผู้นำไม่สามารถขับเคลื่อนได้โดยลำพัง แต่ต้องมีเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนด้วย

จากลักษณะภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาบูรณาการในการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์หรือเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ ได้ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การบูรณาการภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ กับการบริหารจัดการวัด

การบริหารจัดการวัดคือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล และนำเสนอสั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัด ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของเจ้าอาวาสจึงเป็นสิ่งสำคัญ เท้าทันต่อการบริหารในยุคปัจจุบัน เพราะถ้าเจ้าอาวาสมีภาวะผู้นำที่ดี พระพุทธศาสนาจะมีความเจริญมั่นคง เพราะฉะนั้น ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้านควรมีการบูรณาการภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เข้าไปเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดมากยิ่งขึ้น สามารถอธิบายการบูรณาการภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ กับการบริหารจัดการวัดได้ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง คือการควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม เป็นงานในหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่ต้องปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตอาวาสของตนให้เป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็นการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดและการสอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ให้อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าว ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคมและรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม (พระธงชัย ขนติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี, ๒๕๖๑) ซึ่งในการดูแลคนนั้น เจ้าอาวาสจะต้องพัฒนาคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) มีทัศนคติเชิงบวก รวมทั้งต้องเป็นตัวอย่างที่ดีกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด ต้องทำตัวให้มีความน่าเชื่อถือ น่าเคารพ โดยจะต้องมีคุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ที่ส่งเสริมต่อการขับเคลื่อนในยุค ไทยแลนด์ ๔.๐ เช่น ความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบสูง/มุ่งมั่นตั้งใจ มีความรอบคอบ/กระตือรือร้น และคุณลักษณะส่วนตัวที่สำคัญอีกประการคือ การปรับตัว ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคปัจจุบัน

๒. ด้านการศึกษา เป็นการส่งเสริมภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ ซึ่งครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวงและเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นต้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่า เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะสังฆการีร่วมจัดด้วย(พระธงชัย ขนติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี, ๒๕๖๑) ซึ่งจากหน้าที่ในส่วนนี้นั้น เจ้าอาวาสจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการทางด้านคุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) โดยตัวเจ้าอาวาสเองควรเป็นตัวอย่างของผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ อาจแสดงให้เห็นจากการศึกษา

ด้านต่างๆ ของตัวเจ้าอาวาสเองทั้งทางโลกจากการศึกษาระดับอุดมศึกษาและทางธรรมเช่น เปรียญธรรม เป็นต้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกในอันที่จะทำให้วัดเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับและน่าเชื่อถือ เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์กับกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

๓. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสจำเป็นต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ), ๒๕๔๐) ดังนั้น ภาวะผู้นำที่สำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่ ประกอบด้วยคุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) โดยพัฒนาทักษะความสามารถในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน แนะนำ อบรม ประชาชน ให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ และเทศนาสั่งสอนประชาชนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม โดยเฉพาะในยุค ๔.๐ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนทั่วไป การพัฒนาสื่อและช่องทางที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จะต้องมีการพัฒนาให้เท่าทัน เช่น มีการเทศนาผ่านเว็บเพจ เฟสบุ๊ก หรือสื่อออนไลน์อื่นๆ แทนการเทศนาเฉพาะที่วัด เป็นต้น นอกจากนี้ คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) ก็สำคัญไม่แพ้กัน เพราะเมื่อมีช่องทางในการสื่อสาร เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายแล้ว ตัวบุคคลที่เป็นผู้เผยแผ่ก็ต้องมีภาพลักษณ์ที่ดี น่าเชื่อถือ การพัฒนาบุคลิกภาพก็เป็นความจำเป็นอีกประการหนึ่งของภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ดังประโยคที่ว่า "บุคลิกภาพที่ดี ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ" นั่นเอง

๔. ด้านการสาธารณูปการ คือ การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทาน วิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยก วัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง กิจการอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และการศาสนสมบัติของวัด สามารถบูรณาการการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ กับการบริหารจัดการวัดด้านการสาธารณูปการได้ดังนี้

๔.๑ หน้าที่การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่งการกำหนดแบบแปลนแผนผัง เจ้าอาวาสจะต้องใช้ความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) ในการคิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ เล็งเห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การวางแบบแปลนแผนผังในการก่อสร้าง สามารถสร้างความสะดวกสบาย และรองรับการใช้ประโยชน์ต่างๆ ของวัดได้อย่างเพียงพอหรือไม่ การวิเคราะห์แหล่งทรัพยากรต่างๆ ทั้งแรงงาน แรงงาน ที่ต้องใช้ในการบำรุงรักษาวัด หากยังมีไม่เพียงพอจะต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างไรเพื่อให้ทันการณ์ รวมถึงการมีความถ่อมตัวทางปัญญา ไม่ถือตัวว่าเป็นถึงเจ้าอาวาส จะต้องเก่งที่สุด ไม่รับฟังความคิดเห็นของใคร เนื่องจากโลกในยุค ๔.๐ นี้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นสูง เทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น การยอมรับฟังผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญจากผู้อื่น น่าจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการมากขึ้น

๔.๒ หน้าที่การจัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยการนั้น (พระธงชัย ขนฺติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี, ๒๕๖๑) ดังนั้น เจ้าอาวาสจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) โดยพัฒนาให้ตนเองมีความรู้ที่ควรรู้ เช่น ความรู้ทางด้านนิติศาสตร์ เพื่อให้เท่าทันกับการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ รู้ว่าอะไรถูกต้อง เหมาะสมและ

สามารถทำได้ตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ให้กับพระลูกวัดเพื่อเป็นความรู้ และสามารถทำงานแทนได้หากเจ้าอาวาสติดภาระกิจ

๔.๓ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึงการดูแลรักษา การใช้จ่าย การ จัดทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติ ของวัดที่ตนเป็น เจ้าอาวาส ให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (พระธงชัย ขนติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี, ๒๕๖๑) ดังนั้น เจ้าอาวาสจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) ตนเองให้มีความรู้ทางการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเบื้องต้น เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง ไม่เสียรู้แก่ผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผลประโยชน์ต่อวัดเมื่อมีหน่วยงานอื่นมาขอตรวจสอบความโปร่งใส

๔.๔ หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในสวนวัดและนอกวัด และเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำ ปรีกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด และการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลในวัด (พระธงชัย ขนติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี, ๒๕๖๑) ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องพัฒนาคุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) โดยผ่านการฝึกอบรมอย่างเข้มงวดจากสถาบันสงฆ์ และอีกทักษะที่สำคัญคือ คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) เช่น การสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์กร เจ้าอาวาสไม่สามารถขับเคลื่อนได้โดยลำพัง แต่ต้องมีเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนด้วย

๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนาเพื่อให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ ในด้านนี้ผู้นำจะต้อง มีทัศนคติเชิงบวก เป็นตัวอย่างที่ดีกับสังคม โดยพัฒนาคุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) นอกจากนี้ผู้นำจะต้องพัฒนาคุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) ให้มีความฉลาดหลักแหลม คิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ เล็งเห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น สามารถคาดการณ์ได้ว่าการให้การศึกษาส่งเคราะห์ในเขตพื้นที่ของตนจะมีประโยชน์ต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างไร คุ่มค่าหรือไม่กับการสร้างหรือพัฒนาคนโดยให้การศึกษา และยังได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการที่คนมีการศึกษาที่ดีขึ้นก็จะทำให้สภาพแวดล้อมและสังคมน่าอยู่ ปลอดภัย และพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) โดยจะต้องสร้างเครือข่ายพลังประชารัฐ ให้เกิดการร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยรัฐบาลเข้ามาจัดตั้ง ดูแลสถานศึกษาให้แก่ประชาชนในพื้นที่รอบๆ วัด และวัดช่วยประสานเป็น ศูนย์กลางในการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ และใช้ประโยชน์จากสิ่งๆ ที่เตรียมให้

๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเรื้อรังหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัวหรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์ จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น เสมือนการทำให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นที่พึ่งยามยากของประชาชนในพื้นที่ เจ้าอาวาสหรือผู้นำของวัดจะต้องพัฒนา

คุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ให้มีจิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อ และเสียสละ มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าตนเอง จะทำให้มีความสุขที่จะช่วยเหลือผู้อื่น จากนั้นจะต้องพัฒนาคุณลักษณะด้านความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) ต้องสามารถคิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบว่าสาธิตสงเคราะห์ด้านใดที่จะเป็นประโยชน์ และช่วยเหลือชุมชนได้เหมาะสมที่สุดในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาความต้องการในการจัดสาธิตสงเคราะห์ก็จะเปลี่ยนไปตามเหตุและปัจจัยเช่นกัน และสุดท้ายหนีไม่พ้นเรื่องของ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) การสร้างเครือข่ายพระราชรัฐกับหน่วยงานต่างๆ และประชาชน เพราะอย่างไรก็ตามด้วยศรัทธาและความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมา วัดก็ยังเป็นที่พึ่ง และศูนย์รวมจิตใจของประชาชนเสมอ

บทสรุป

ในยุคที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็น ไทยแลนด์ ๔.๐ องค์กรต่างๆ จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา “วัด” ก็เป็นหนึ่งในองค์กรต่างๆ เหล่านั้น ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการบริหารจัดการวัด ซึ่งภาวะผู้นำแบบเดิมๆ ที่ใช้กันมายาวนานอาจไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นี้ จึงต้องมีการบูรณาการภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ร่วมกับภาวะผู้นำแบบเดิมมาใช้ในการบริหารจัดการวัด ซึ่งก็คือการนำคุณลักษณะของภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ทั้ง ๖ ประการ ได้แก่ คุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา (Conceptual Characteristics) คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) คุณลักษณะทางด้านการทำงาน (Technical Characteristics) คุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) และ คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม (Social Background Characteristics) มาบูรณาการรวมกับการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และด้านสาธิตสงเคราะห์ โดยเป็นการนำคุณลักษณะของภาวะผู้นำในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มาบูรณาการในทุกๆ กระบวนการของการบริหารจัดการวัดแต่ละด้าน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความราบรื่น ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของวัด และเท่าทันต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเทศ ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (๒๕๔๒). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และ คำสั่งของคณะสงฆ์.** (หน้า ๒๓๓-๒๓๔). กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน.
- ชัยศักดิ์ สุกระกาญจน์. **ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในยุค THAILAND 4.0.** สืบค้นเมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑. จาก <https://spark.adobe.com/page/YlGxuPO3qkdtE/>.
- เนตรนภา ท่างภัย. (๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๕). **ความหมายของคำว่าภาวะผู้นำ.** สืบค้นเมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/444656>.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (๒๕๔๐). **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา.** (หน้า ๓-๕). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (๒๕๔๖). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธงชัย ขนติธโร และ คุณวัฒน์ ดวงมณี. (๒-๓ เมษายน ๒๕๖๑). **ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด**. การประชุมสัมมนาวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๙ และระดับชาติ ครั้งที่ ๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีสะเกษ.

พระธรรมกิตติวงศ์. (๒๕๕๑). **พระสงฆ์กับกรมการศาสนา ใน กรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา**. (หน้า ๑๐๒). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พสุ เดชะรินทร์, รศ.ดร. (๒๕ เมษายน ๒๕๖๐). **ผู้นำในยุค ๔.๐**. สืบค้นเมื่อ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๑. จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641042>

สาคร สุขศรีวงศ์. (๒๕๕๐). **การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร** (พิมพ์ครั้งที่ ๓). (หน้า ๑๕๖). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จีพีไอเฮอร์พริ้นท์.

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๙). **คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน**. (หน้า ๒๔๖-๒๕๐). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.